

rem
an f
prol
con:
iusti
reir
rect
pot
triu
pot
ser
nor
var
mir
pui
qui
qu
sib

M. Ista servitus non est nisi impotentia non peccandi. Sive enim dicimus eam impotentiam esse redeundi ad rectitudinem, sive impotentiam recuperandi aut iterum habendi rectitudinem: non ob aliud est homo servus peccati, nisi quoniam per hoc, quia nequit redire ad rectitudinem aut recuperare aut habere illam, non potest non peccare. Cum autem habet eandem rectitudinem, non habet impotentiam non peccandi. Quare quando habet rectitudinem illam, non est servus peccati. Potestatem autem servandi rectitudinem semper habet, et cum rectitudinem habet et cum non habet; et ideo semper est liber.

Quod autem quaeris cur quando non habet rectitudinem magis dicitur liber, idcirco quoniam ab alio non ei potest auferri quando habet, quam tunc servus cum habet rectitudinem, ideo quia non potest eam recuperare per se quando non habet: tale est ac si quaeras, cur homo cum sol abest magis dicitur habere potestatem videndi solem propter hoc quia intueri illum potest cum adest, quam dicitur cum sol adest habere impotentiam videndi solem, quoniam quando abest non potest eum sibi facere praesentem. Sicut enim, etiam quando sol abest, habemus in nobis visum quo illum videmus cum adest: sic etiam, quando rectitudo voluntatis nobis deest, habemus tamen in nobis aptitudinem intelligendi et volendi, qua eam possumus servare propter se cum eam habemus. Et sicut quando nobis nihil deest ad videndum solem nisi praesentia eius, tunc solummodo non habemus illam potestatem, quam nobis facit eius praesentia: sic tantummodo quando rectitudo illa nobis deest, tunc habemus illam impotentiam, quam facit nobis eius absentia. Semper igitur habet homo arbitrii libertatem, sed non semper »servus est peccati«, sed quando non habet rectam voluntatem.

D. Si intente cogitasset quae supra dicta sunt, quando videndi potestatem in quattuor potestates distribuisti, non hic dubitasset. Quare fateor culpam huius dubitationis meae.

M. Parcam tibi nunc, si deinceps ea quae dicimus sic praesentia cum

XII. KAPITOLA

PROČ SE ČLOVĚK SPÍŠE NAZÝVÁ SVOBODNÝM, I KDYŽ MU SCHÁZÍ SPRÁVNOSTI (A TO PROTO, ŽE POKUD JI MÁ, NEMŮŽE O NI BÝT PŘIPRAVEN), NEŽLI OTROKEM, I KDYŽ SPRÁVNOST MÁ (PONEVADŽ POKUD JI NEMÁ, NEMŮŽE JÍ SÁM ZNOVU NABÝT)

Ale rád bych věděl, proč se člověk spíše nazývá svobodným, a když mu schází správnost (ponevadž mu jí někdo jiný nemůže vzít, pokud ji má), než otrokem, i když správnost má (protože jí přece nemůže sám znovu nabýt, pokud ji nemá). Otrokem je totiž proto, že se nemůže vymanit z hříchu, svobodným proto, že ho nic jiného nemůže od správnosti odvést. A tak jako nikdy nemůže být odveden od správnosti, pokud jí má, tak se ani nemůže vymanit z hříchu, pokud správnost nemá. A jako má stále onu svobodu, zdá se také, že je stále v onom otroctví.

Učitel: Toto otroctví není nic jiného než neschopnost nehrěšit. Ať už totiž říkáme, že je to nemožnost vrátit se k správnosti, nebo nemožnost znovu správnosti nabýt či ji znovu mít - člověk je otrokem hříchu jediné proto, že mu tato nemožnost znemožňuje nehrěšit. Když však tuto správnost má, je schopen nehrěšit. Proto když jí má, není otrokem hříchu. Avšak schopnost zachovávat správnost má vždycky, ať už správnost má, nebo nemá, a proto je vždycky svobodný.

Ale teď k tvé otázce, proč se člověk spíše nazývá svobodným, když mu schází správnost (protože pokud ji má, nikdo ho o ni nemůže připravit), než otrokem, když správnost má (ponevadž jí nemůže znovu nabýt, pokud ji nemá). Je to, jako kdyby ses ptal, proč o člověku spíše říkáme, že je schopen vidět slunce, a to i tehdy, když se slunce schová (ponevadž když je slunce na obloze, může se na ně dívat), než abychom říkali, i když je slunce na obloze, že takovou schopnost nemá (jen proto, že když se slunce schová, nemůže je přivolat). I když se totiž slunce schová, máme zrak,

remus, I
an prop
D.

propter
constat
iustitiam
rendum
rectitudi
M.

potesta.
D.

M.

trium p
D.

potuit
servare
non est
vare q
M.

minus
puto, '
quibus
quantu
sibi sul

opus erit habueris, ut ea nobis necesse non sit repetere.
D. Gratiam habeo tuam indulgentiam; sed ne mireris, si ea quæ non
consuevi cogitare, non sunt mihi propter unam auditionem omnia semper
ad intendum in corde presentia.
M. Dic adhuc si quid in definitione libertatis arbitrii quam fecimus
dubitas.

Capitulum XIII.

*Quod potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam
rectitudinem sit perfecta definitio libertatis arbitrii.*

D. Unum est quod adhuc aliquantum in ea me sollicitat. Nam sæpe
habemus potestatem servandi aliquid, quæ tamen libera non est, ut aliena
vi impediti non possit. Quamobrem cum dicis quia libertas arbitrii est
potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem: vide
ne forte addendum sit, quod illam potestatem tam liberam esse designet,
ut nulla vi superari possit.

M. Si potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam recti-
tudinem aliquando inveniri posset absque illa quam perspicimus libertate,
expediret ut quod dicis adderetur. Sed cum dicta definitio sic perfecta sit
ex genere et differentis, ut nec minus aliquid claudat nec plus quam illa
quam quaerimus libertas, nihil illi addendum aut demendum intelligi potest.
Est enim potestas libertatis genus. Quod autem additum est, servandi,
separat eam ab omni potestate quæ non est servandi, sicut est potestas
ridendi aut ambulandi. Addendo vero, rectitudinem, secretivius eam a

jimž je můžeme vidět, je-li na obloze. A právě tak, i když
nám schází správnost vůle, jsme přesto uzpůsobeni k tomu,
abychom mohli nahlížet a chtít, a díky tomuto uzpůsobení
můžeme správnost pro ni samu zachovávat, pokud ji máme.
Schází-li nám k vidění slunce právě jen jeho přítomnost,
nemáme prostě možnost je vidět, neboť tu nám skýtá jeho
přítomnost. Podobně když nám schází ona správnost, nejme
schopni neřešit - právě proto, že nám chybí správnost.
Člověk má tedy vždycky svobodu rozhodování, není však
vždycky "otrokem hříchu", nýbrž jen tehdy, když mu schází
správná vůle.

Žák: Kdybych si byl správně rozmyslel, co bylo dříve
řečeno, když jsi rozdělval možnost vidění do čtyř možnos-
ti, nenapadla by mě tato pochybnost. Proto přiznávám, že
jsem si ji zavínil sám.

Učitel: Rád ti to odpustím, pokud si napříště v případě
potřeby budeš schopen všechno, co jsme řekli, tak rychle
vzbavit, abychom to již nemuseli opakovat.

Žák: Jsem ti vděčen za tvou laskavost, ale nediv se,
jestliže věci, o nichž nejsem zvyklý přemýšlet, nemám po
jednom slyšení všechny pohotově před očima.

Učitel: Pověz tedy, zda máš ještě nějakou pochybnost
o definici svobody rozhodování, kterou jsme vyslovili.

XIII. KAPITOLA

**"SCHOPNOST ZACHOVÁVAT SPRÁVNOST VŮLE PRO TUTO SPRÁVNOST
SAMU" JE ÚPLNÁ DEFINICE SVOBODY ROZHODOVÁNÍ**

Žák: Ještě je v naší definici něco, co mě trochu znepo-
kojuje. Nebcť jsme často schopni něco zachovávat, přesto
v tom však nejsme svobodni natolik, aby nám v tom nemohla
zabránit žádná cizí síla. Proto když říkáš, že svoboda
rozhodování je schopnost zachovávat správnost vůle pro tu-
to správnost samu, uvaž, zda snad není třeba dodat, že na-

remus, propter q
an propter ipsam
D. Si non ill
propter ipsam s
constat iustitiam
iustitiam prodes
rendum est rat
rectitudinem vol
M. Ergo q
potestas servan
D. Non po
M. Iam eri
trium potens i
D. Clarum
potuit quod
servare quod
non est libert
vare quod ne
M. Etiam
minus habet
puto, quæ
quibus ad a
quantum in
sibi sufficit

potestate servandi aurum et quiddam non est rectitudo. Per additamentum
, voluntatis' segregatur a potestate servandi rectitudinem aliarum rerum, ut
virgæ aut opinionis. Per hoc autem quod dictum est, propter ipsam
rectitudinem', dividitur a potestate servandi rectitudinem voluntatis propter
aliud, ut cum servatur propter pecuniam aut naturaliter. Servat enim natu-
raliter canis rectitudinem voluntatis, cum amat calulos suos aut dominum
suum sibi benefacientem. Quoniam igitur nihil est in hac definitione, quod
non sit necessarium ad concludendam libertatem arbitrii rationalis volun-
tatis et ad alia excludenda, et sufficienter illa includitur et alia exclu-
duntur: nec abundans utique nec indigens est hæc nostra definitio. Hanc
tibi videtur?

D. Mihi utique perfecta videtur.

M. Dic ergo si quid vis amplius de libertate hac, propter quam im-
putatur illam habenti, sive faciat bonum sive faciat malum. De hac enim
sola nunc noster est sermo.

Capitulum XIV.

Divisio eiusdem libertatis.

D. Restat nunc ut dividas eandem libertatem. Quamvis enim secundum
hanc definitionem communis sit omni rationali naturæ, multum tamen differt
illa quæ dei est ab illis quæ rationalis creaturæ sunt, et illæ ab invicem.

M. Libertas arbitrii alia est a se; quæ nec facta est nec ab alio
accepta, quæ est solius dei; alia a deo facta et accepta, quæ est ange-
lorum et hominum. Facta autem sive accepta alia est habens rectitudinem
quam servet, alia carens. Habens alia tenet separabiliter, alia insepara-
biliter. Illa quidem quæ separabiliter tenet, fuit angelorum omnium, ante-
quam boni confirmarentur et mali caderent; et est omnium hominum ante

še definice označuje tuto schopnost jako tak svobodnou, že
ji žádná cizí síla nemůže překonat.

Učitel: Kdyby schopnost zachovávat správnost vůle pro
tuto správnost samu mohla někdy postrádat onu svobodu,
kterou máme na mysli, bylo by užitečné připojit to, co ří-
káš. Avšak poněvadž je řečená definice co do udání rodu
i druhových diferencí tak úplná, že nezahrnuje nic méně
ani více než právě svobodu, kterou hledáme, nelze dospět
k náhledu, že by bylo třeba jí něco přidávat nebo ubírat.
Rodem svobody je totiž "možnost", resp. "schopnost".¹
A když dodáme, že schopnost "zachovávat", odlišujeme ji
tím od každé schopnosti, která není schopností zachovávat,
jako kupř. schopnost smát se nebo chodit. A připojujeme-li
slovo "správnost", vymezujeme tím tuto schopnost vůči
schopnosti uchovávat zlato nebo cokoli jiného, co není
správnost. Dále slovem "vůle" se vyznačuje, že nejde
o schopnost zachovávat správnost něčeho jiného, kupř.
správnost mínění nebo přímot prutu.² Řekneme-li však "pro
tuto správnost samu", vylučujeme tím schopnost zachovávat
správnost vůle kvůli něčemu jinému, kupř. kvůli majetku
nebo z přirozeného sklonu. Vždyť pes od přirozenosti za-
chovává správnost vůle, když miluje svá mláďata nebo svého
pána, který mu prokazuje dobro. V této definici tedy není
nic, co by nebylo nutné, má-li zahrnovat svobodu rozho-
dování rozumné vůle a vylučovat všechno ostatní, což obojí
činí dostatečně. Proto v této naší definici nic nepřebývá
ani neschází. Anebo se ti to nezdá?

Žák: Zdá se mi zcela úplná.

Učitel: Řekni tedy, chceš-li ještě něco vědět o této
svobodě, díky níž je každý, kdo jí má, odpovědný za to,
zda koná dobro nebo zlo. Vždyť právě o ní mluvíme.

1 Viz poznámka na str. 209
2 Viz poznámka na str. 165

(Pozn. překl.)
(Pozn. překl.)

mortem, qui habent eandem rectitudinem. Quæ vero tenet inseparabiliter, 12
est electorum angelorum et hominum. Sed angelorum post ruinam repro-
borum, et hominum post mortem suam. Illa autem quæ caret rectitudine,
alia caret recuperabiliter, alia irrecuperabiliter. Quæ recuperabiliter caret, 15
est tantum in hac vita omnium hominum illa carentium, quamvis illam multi
non recuperent. Quæ autem irrecuperabiliter caret, est reproborum angelo-
rum et hominum; sed angelorum post ruinam, et hominum post hanc vitam. 18
D. De definitione et de divisione libertatis huius deo annuente sic
mihi satisfacisti, ut nihil queam invenire, quod necesse habeam de illis
interrogare.

21

XIV. KAPITOLA ROZDĚLENÍ TĚTO SVOBODY

Žák: Nyní zbývá, abys tuto svobodu rozdělil. Neboť ač-
koli je podle naší definice společná všem rozumným bytos-
tem, přesto se velmi liší svoboda boží od svobody rozum-
ných tvorů a také svoboda jednotlivých rozumných tvorů je
rozdílná.

Učitel: Svoboda rozhodování má jednak původ sama v so-
bě - ta není stvořená ani darovaná a náleží pouze Bohu;
jednak ji stvořil a daroval Bůh - tu mají andělé a lidé.
Tato svoboda stvořená čili darovaná zase buď má správnost,
již by mohla zachovávat, anebo ji nemá. Svoboda, která ji
má, se jí dále drží buď tak, že o ni ještě může přijít,
anebo tak, že o ni již přijít nemůže. Ta první náležela
všem andělům, dříve než byli dobří utvrzení a zlí padli,
a také náleží až do smrti všem lidem, kteří tuto správnost
mají. Ta druhá, která o správnost, již se drží, už nemůže
přijít, náleží vvoleným andělům a lidem. Andělům však až
po pádu zavržených a lidem až po smrti. Svoboda, již
správnost schází, je jednak taková, která může správnosti
znovu nabýt, jednak taková, která jí znovu nabýt nemůže.
Ta první náleží v tomto životě všem lidem, kterým chybí
správnost - ačkoli mnozí z nich již správnosti znovu nena-
budou. Tu druhou, která správnosti již nabýt nemůže, mají
zavržení andělé a lidé. Andělé však až po svém pádu, lidé
až po smrti.

Žák: Svou definici i rozdělením svobody jsi mi s boží
pomocí odpověděl tak dostatečně, že již nemohu najít nic,
nač bych se v této věci potřeboval ptát. 1

1 Ke kap. XIV. strof. August., PL 41, 802.